

olarak ele alındığında, öbür ikisinden ayrılır: Yahudi düşmanı için Yahudi yalnızca daha aşağı bir varlık değil, bir düşmandır ve ona, şu yeryüzünde, özel bir yer tanınmamaktadır; hatta ortadan kaldırılmak istenmektedir. Buna karşılık, kadınların durumuyla Zencilerinki arasında büyük benzerlikler vardır; birinciler de, ikinciler de bugün aynı baba koruyuculuğundan yavaş yavaş sıyrılmaktadırlar ve eskiden efendileri olan toplumsal tabaka onları "yerlerinde" yani kendisinin onlar için seçtiği yerde tutmaya çabalamaktadır; her ikisi için de, az ya da çok içtenlikle, bilinçsiz, çocuksu, güler yüzlü "iyi Zenci"ye, yazgısına boyun eğmiş Zenci'ye ve "sahici" kadına, yani hoppa, çocuksu, sorumsuz, erkeğe bağlı kadına övgüler yağdırmaktadır. Her iki durumda da, kullanılan kanıtı, kendi yarattığı toplumsal durumdan çıkarmaktadır. Hepsiniz bilirsiniz. Bernard Shaw'un igneli şakasını: "Amerikalı Beyaz, der özetle, Zenci'yi ayakkabı boyacılığına düşürür; ve sonra, boyacılıktan başka bir işe yaramadığına karar verir." Bu kısırdöngüye bütün benzer durumlarda rastlarız: bir birey ya da bireyler topluluğu öbürlerinden aşağı bir durumda bırakıldı mı, bu onun gerçekten aşağı *olduğunu* göstermektedir: ancak, bu *olmak* sözcüğünün kapsamı üzerinde anlaşmak gerekir; kötü niyet ona özsel bir değer verir, oysa sözcüğün kendisi Hegel'ci, dinamik bir anlam taşımaktadır: *olmak*, olmuş bulunmak, görüldüğü gibi yapılmış olmaktadır; evet kadınlar, genellikle bugün erkeklerden *aşağıdır*lar, yani içinde buldukları durum onlara daha az olanak sağlamaktadır: bütün iş, bu durumun sonsuza dek böyle sürüp sürmeyeceğini bilmektir.

Erkeklerin çoğu bunun böyle olmasını istiyor: hepsinin silahlı düşmedi çünkü. Tutucu kentsoylu sınıf, kadının özgürlüğe kavuşmasını kendi ahlak ve çıkarları için tehlike saymaya devam etmektedir. Bazı erkekler dişilerle yarışmaktan çekinmektedirler. Geçenlerde, öğrencinin biri *l'Hebdo-Latin* dergisinde böyle diyor: "Bir doktorluk ya da avukatlık elde eden bir kız öğrenci, bize ayrılan yerlerden birini *çalmış olmaktadır*;" bu delikanlı, yer-yüzündeki haklarına toz kondurmuyordu. Ama burada etkili olan

yalnızca iktisadi çıkarlar değildir. Ezme, ezenlerin en değerlisine bile kendini üstün görme çıkarını sağlamaktadır: Amerika Birleşik Devletleri'nin Güneyinde yaşayan "yoksul Beyaz", şu "Pis Zenci"lerden biri olmadığını düşünüp avunmaktadır; ve varlıklı Beyazlar, büyük bir ustalıkla sömürmektedirler bu gururu. Aynı şekilde, erkeklerin en değersiz bile kadınların karşısında yarı tanrı gibi hissetmektedir kendini. H. de Montherlant'ın (üstelik de bile bile seçtiği) kadınlar karşısında kahramanlık taslaması, erkekler arasında erkek rolü oynamasından çok daha kolaydı elbet: bu rolü, kadınların pek çoğu ondan daha iyi oynamışlardır. İşte bu yüzden, M. Claude Mauriac —bütün erkeklerin hayranlığını kazanan güçlü bir özgünlükle—, 1948 Eylülünde, *Figaro littéraire*'de şunları yazabilmiş (ya da yazabileceğini sanmıştır): "Bizler... aklının, biz'den almış fikirleri az ya da çok parlak bir biçimde yansıtmanın öteye geçmediğini bildiğimiz için, en parlak zekâli kadını bile çelebice bir kayıtsızlıkla (evet tıpaup böyle diyor!) dinleriz." Hiçbir fikrine rastlayamadığımızı göre, karşısında konuşan hanım herhalde M.C. Mauriac'ın fikirlerini yansıtıyordu; erkeklerden gelen fikirleri yansıtmuş olabilir: erkekler arasında da, kendisinin olmayan görüşlere sahip çıkan çoktur; M. Claude Mauriac'ın da kendi fikirlerinden çok, Descartes'i, Marx'ı, Gide'i adam gibi yansıtma daha iyi iş yapmış olup olmayacağı düşünülebilir; ilginç olan, biz sözcüğünün iki anlamlılığıyla kendisini Saint Paul, Hegel, Lenin ve Nietzsche'yle özdeşleştirmesi ve tünediği yücelik dağının tepesinden, kendisiyle aşık atmaya kalkın kadınlarla küçümseyerek bakmasıdır; doğrusunu isterseniz, ben, M. Mauriac'a şöyle "çelebice bir kayıtsızlık" lütfetme sabrını bile göstermeyecek epey kadın tanıyorum.

Bu örnek üzerinde fazlaca durdum, çünkü erkeklerin saflığı akıllara durgunluk verecek kerededir. Erkeklerin, kadının başkalarını kendi yararlarına kullanmalarının çok daha ince sayısız yolu vardır. Aşağılık duygusu içinde kıvrananlar için, kadının başkaları mucizeler yaratan bir ovma ilacıdır: kadınlara karşı hiç kimse erkekliğinden kuşkulanan erkek kadar küstah, saldırgan ya da

küçümseyici olamaz. Benzerlerinden pek çekinmeyenler kadını da kendileri gibi bir insan saymaya daha yatkındırlar; ancak, böyleleri için bile, Öteki cins, Kadın efsanesinin türlü nedenlerle önemi büyüktür;⁶ bu efsaneden sağladıkları çıkarları gönül rahatlığıyla gözden çıkarmaları beklenemez elbet: düşünüyü kurdukları kadından vazeçmekle neler yitireceklerini çok iyi bilmekte, buna karşılık yarınki kadının kendilerine neler getireceğini kestirememektedirler. İnsanın kendini biricik mutlak Özne olarak ortaya koymaktan vazgeçebilmesi için epeyce büyük bir arzu göstermemektedir. Kadını kendilerinden aşağı bir varlık olarak *ortaya koymazlar*: bütün insanları eşit saymamazlık edemeyecek kadar benimsemiştir demokrası ülküsünü. Aile içerisinde, kadın çocuğa, delikanlıya, yetişkin erkekler arasında sayılacak bir birey gibi gözükmüş; sonra, arzu ve sevgide, sevip arzuladığı kadının direnmesini, bağımsızlığını hissetmiştir; evlendikten sonra, karısında eşe, anaya saygı gösterir, ve kadın, kari-koca yaşamında, karşısına bir özgürlük biçiminde çıkar. Dolayısıyla, cinsler arasında toplumsal ayırım bulunmadığına, birtakım yapı değişikliklerine rağmen, kadının kendisine eşit olduğuna inanabilir. Ama bu arada birtakım aşğılıklar — bunların en önemlisi uğraşsal yetersizliktir— saptadığı için, bunları yaradılışa verir. Kadına işbirlikçi, iyilikçi bir tutumla yanaştığı zaman, soyut eşitlik temasını işlemektedir; saptadığı somut eşitsizliğiyse sorun *konusu etmemektedir*. Ancak, kadınıla çatışmaya girdiği an, durum tersine döner: somut eşitsizliği ele alıp işlemeye, hatia burdan yola çıkıp soyut eşitliği yadsımaya başlar.⁷ İşte bu yüzden, pek çok erkek, hemen hemen iyi niyetle,

⁶ *Cahiers du Sud*'ün (Güney Postası) 292. sayısında çıkan Michel Carrouges'un bu konuyla ilgili yazısı epey öğreticidir. Yazar, müthiş bir tiksintiyle şöyle diyor: "İnsan yeryüzündeki kadın efsanesi diye bir şey kalmamış, yalnızca aşçı kadınlardan, ev kadınlardan, yosmalardan, mavi çoraplılardan oluşmuş bir kadınlar bulunsun istiyor!" Ona göre, kadının kendisi için bir varlığı, bir yaşamı yok yani; o, kadının yalnızca erkek dünyasındaki *görevi*'ne bakıyor. Kadının erkekligi erkektedir; dolayısıyla, bu görevler içerisinde şürel "göreve" öncelik tanımlanabilir. Ancak, bütün iş, kadının neden ille de erkeğe göre tanımlanması gerektiğini bilmeğidir.

⁷ Örneğin, erkek, belli bir uğraşı yok diye kansının değerinden bir şey yitirmediğini öne sürer; ev işi de aynı derecede soyutdur falan filan der. Ama ilk kaygıda avazı çıktıkça bağırır: "Bıraksam, kendimi bile geçindiremezsin!"

kadınların erkeklerle eşit *olduklarını*, elde edecekleri yeni bir hak-kın bulunmadığını öne sürerken, *aynı zamanda*: kadınların hiçbir zaman erkeklerle eşit olamayacaklarını, hak isteklerinin havada kadını söyleyebilecektir. Çünkü, erkek için, dışardan bakıldığı gibi gözüken toplumsal ayırımların önemini kavramak gerçekten güçtür; bunların kadındaki tinsel, zihinsel yansımaları öylesine derindir ki, kökleri kadının yaradılışına uzanıyor gibi gözükmektedir.⁸ Kadına ötekilerden daha büyük bir sevgiyle yanaşan erkek, içinde bulunduğu somut durumu hiç tanımayan demektir. Dolayısıyla, kapsamını bilmedikleri ayrıcalıkları savunmaya girişen erkeklerle inanmak yersizdir. Biz, kadınlara yöneltilen saldırıların çokluğu ve sertliği karşısında yılmayacağımız gibi; ne "sahici kadın"a yağdırılan çıkarcı övgülere kanıp aldanacağız; ne de paylaşmaya yanaşmadıkları alın yazısının erkeklerde uyandırdığı coş-kunluğa kapılacağız.

Beri yandan, kadın hakları savunucularının öne sürdükleri kanıtlara da aynı güvensizlikle bakmak zorundayız: çoğu kez, tartışmada üstün gelme kaygısı bunların değerini yok etmektedir. "Kadın sorunu"nun böylesine incir çekirdeğini doldurmayan bir konu olup çıkışı, erkek saldırganlığının bunu bir "kavga" haline getirmesindedir; oysa insanlar kavga ederken akıllarını çalıştırmazlar. Bıkıp usanmadan, kadının erkekten üstün, aşağı ya da ona eşit olduğu gösterilmeye çalışıldı şimdiye dek: kimileri, Adem'den sonra yaratıldığına göre, ikinci derecede bir varlıktır, dediler; kimileri de, tam tersine, Adem bir denemeydi, Tanrı, insan denen varlığın en yetkin biçimine Havva'yı yaratırken ulaştı, buyurdular; erkeğin beyni kadınınkinden küçüktür: ama bedeni kadına göre iridir; İsa insan kılıfına girmiştir: bunu, belki de alçakgönüllülüğünden yapmıştır. Her kamt hemen karşıtıma çağrıştırmakta ve çoğu kez ikisi de yanlış olmaktadır. Doğruyu görebilmek için, bu tekerlek izlerinden çıkmak gerekir; bütün tartışmaları yozlaştıran üstünlük, aşğılık, eşitlik kavramlarını bir yana bırakmak, işe en basından girişmek gereklidir.

⁸ Bu sürece, incelememizin ikinci cildinde anlatacağız.

Peki ama, o zaman da sorunu nasıl ortaya koyacağız? Ayrıca, böyle bir sorun ortaya atan bizler, kimiz? Erkekler, bu konuda hem savcı, hem de davacı durumundalar: kadınlar da öyle. Nerden bulacağız yan tutmayan meleşti? Doğrusunu isterseniz, melek bu konuda konuşamaz, sorunun verilerini bilemez çünkü: erselik, yani hem erkek hem dişi varlığa gelince, bu da pek ender bulunan bir nesnedir: böylesi aynı anda hem erkek, hem dişi değil, ne erkek, ne dişidir. Bence, kadının durumunu aydınlığa kavuşturabilmek için bazı kadınlardan daha iyisi bulunamaz. Epimenides'i Kretli, Kretlileri de yalancı saymak bilgililiğin (safsatacılığın) bir türüdür: kadınlarla erkekleri iyi ya da kötü niyetli yapan gizli bir öz değildir; onları doğruyu aramaya hazırlayan, içinde buldukları durumdur. Bugün kadınların çoğu, insanlığına tanınan bütün ayrıcalıkların kendilerine geri verildiğini görme talihine erdiklerinden, yan tutmama hovardalığına kalkışabilirler: hatta, gereksinmemiz var buna. Bizler bugün, kadın hakları için savaştığımız gibi değiliz; savaşı büyük ölçüde kazanmış durumdayız; Birleşmiş Milletler Örgütü, son zamanlardaki kadın hakları tartışmalarında, hiç durmadan, cinsler arası eşitliğin gerçekleştirilme üzere olduğunu bildirmekte, ve içimizden çoğu artık dişiliğini bir engel sayıp ondan utanmamaktadır; pek çok sorun, kendi özel sorunlarımızdan daha önemli geliyor bizlere: bu uzaklaşma bile, tutumumuzun yansız olacağı konusunda umut vermektedir. Ayrıca, kadın dünyasını erkeklerden daha iyi tanıyoruz, çünkü köklerimiz orada; insani bir varlık için kadın olmanın ne anlama geldiğini daha dolaysız biçimde yakalamaktayız; ve bunu yakalamak, bizim için, erkeklerden çok daha fazla önemlidir. Az önce, daha temel birtakım sorunların bulunduğu söyleydim; ama bu, ele aldığımız sorunun önemini yok etmiyor: kadın olmak yaşamımızı nasıl etkiliyor acaba? Nedir bize tanınan ve tanımayan olanaklar? Bizden küçük kardeşlerimizi bekleyen yazgı nedir, hangi yöne yönelmeliyiz onları? Günümüz kadın edebiyatının hak aramaktan çok, aydınlık getirme çabalarına yönelmiş bulunması ilginçtir; elimizdeki kitap da, bir düzensiz tartışmalar döneminin ardından, daha başkalarıyla birlikte, konuyu noktalama ereğini gütmektedir.

Beri yandan, hiçbir insani konunun yan tutmadan ele alınmayacağı besbellidir: soruların ortaya atılışı, benimsenen bakış açıları bile birtakım çıkarların değer sıralamasına sokulmasını gerektirmektedir; her nitelikte birtakım değerler vardır çünkü; nesnel olduğunu öne süren her betimlemenin ardında ahlaksal bir dayanak bulunur. Az çok ortaya vurulan gizli amaçlarla benimseydiğimiz ilkeleri gizlemeye çalışacak yerde, daha işin başında açıklamakta yarar var; böylece her sayfada, üstün, aşağı, daha iyi, daha kötü, gelişme, gerileme vb. sözcüklere ne anlam yüklediğimizi belirtme zorunluluğundan kurtulmuş olacağız. Kadın konusundaki bazı yapıtları gözden geçirirken, en belirgin görüş açısının halk yararı, çoğunluk çıkarı olduğunu görürüz: oysa herkes, bu sözcükleri kullanırken, ayakta tutmaya ya da kummaya çalıştığı toplunun çıkarını dile getirmektedir. Bizse, yurttaşların özel yararını gözetenin dışında bir halk yararı bulunmadığına inanmaktayız; biz kurumları, bireylere sağlanan somut olanaklar açısından değerlendiriyoruz. Ayrıca, özel çıkar fikriyle mutluluğu da birbirine karıştırmıyoruz: bu da sık sık rastlanan görüş açlarından biridir; Harem'deki kadınlar bir seçmen kadından daha mutlu değil midir? Ev kadını, işçi kadından daha mutlu değil mi? Biz, mutluluk sözcüğünün ne anlama geldiğini, hele hele hangi sahici değerleri taşıdığını hiç bilmiyoruz; insan başkasının mutluluğunu ölçemez, ve başkasına zorla benimsetmek istediğimiz bir duruma mutlu sıfatını yakıştırmak son derece kolaydır: özellikle durukluğa mahkûm ettiğimiz kişilere, durukluk mutluluktur bahanesiyle, mutlu insanlar diyoruz. Onun için, biz bu kavrama başvurmayacağız. Biz, varoluşçu görüş açısını benimseyeceğiz. Her özne, kurduğu tasarımlar aracılığıyla kendini bir aşkınlık biçiminde, somut olarak ortaya koyar; özgürlüğünü, öteki özgürlüklere doğru sürekli olarak kenarına aşarak tamamlar; şu anki varoluşun doğrulanması, onun alanına bildiğine açık bir geleceğe doğru açılmasıyla olabilir ancak. Bir aşkınlık içkinliğe (kendi içimizde taşıdığımız değerlerle varolmaya) dönüştü mü, varlık "kendi içinde" varlık, özgürlük de yapaylıklar haline gelip yozlaşır; eğer özne buna razı olmuştusa, bu düşüş

ahlaksal bir kusurdur; zorla katlanmışsa, ortada bir yoksun bırakılma, bir ezme var demektir; her iki durumda da düşüş mutlak bir kötülüktür. Varlığını olumlamak isteyen her birey, bunu sınırsız bir aşama gereksinimi biçiminde duyar. Kadının durumunu garip bir biçimde belirleyen şeyse, her insani varlık gibi bağımsız bir özgürlük olan kadının, erkeklerin kendisini Başka, Öteki varlık olmaya zorladıkları bir dünyada kendini keşfedip seçmesidir: hep bir nesne haline getirilip dondurulmak; aşkınlığı kendi dışındaki özel, buyurgan bir bilinç tarafından sürekli olarak aşılabacağından, içkinliğe kapatılmak istenmektedir. Kadının dramı, kendini hep özel varlık olarak ortaya koyan her öznenin temel hakkıyla onu özel-olmayan varlık diye kabul eden bir durumun isteleri arasındaki çatışmadır. Bir insani varlık kadın olduğu zaman kendini nasıl bütünlükler? Hangi yollar açıktır ona? Hängileri kapalıdır? Bağlılık içersinde bağımsızlığa nasıl ulaşılır? Hangi durum ve koşullar sınırlamaktadır Kadının özgürlüğünü? Kadın bunları aşabilir mi? Ele alıp aydınlığa kavuşturmak istediğimiz temel sorular bunlar. Sizin anlayacağınız, bireyin elindeki olanaklarla ilgilenirken, bunları mutluluk terimiyle değil, özgürlük terimiyle tanımlayacağız.

Şurası açıktır ki, kadının tepesine bedensel, ruhsal ya da iktisadi bir yazgının çöktüğünü kabul etseydik, bu sorunun hiçbir anlamı kalmazdı. Onun için işe, kadın konusunda biyolojinin, ruhçözümlemesinin, tarihsel maddeciliğin görüşlerini ele alıp tartışarak başlayacağız. Ondan sonra, olgulara dayanarak, "kadınlık gerçekliği" nin nasıl oluştuğunu, kadının neden Öteki Varlık, Öteki Cins diye tanımlandığını, erkeklerin görüş açılarının ne gibi sonuçlar doğurduğunu göstermeye çalışacağız. Daha sonra da kadımlar açısından, kendilerine sunulan dünyayı anlatacağız,⁹ ve işte o zaman, bugüne dek kendilerine ayrılan küreden kaçmaya, insani *mitsein'e* (birlikte varoluş) katılmaya çabalayan kadınların hangi güçlüklerle karşılaştığını anlayacağız.

⁹ Bunu, ikinci ve üçüncü kitaplarda ele alacağız.

İ L K K E S İ M

YAZGI

I. BÖLÜM

BİYOLOJİK VERİLER

KADIN MI? der basit formül meraklıları, aman efendim, çok basit: bir döl yatağı, bir yumurtalıkta kadın; "dişi"dir: Bu söz yeter onu tanımlamaya. "Dişi" sıfatı, erkeğin ağzında küfür gibi çınlar; oysa kendisi hayvansı yanından hiç utanmaz, tam tersine: "Erkek" dedikleri zaman şişirir. "Dişi" terimi kadını doğaya bağladığı için değil, cinsine kapattığı için kötü anlam taşımaktadır; ve bu cinsin erkeğe en suçsuz hayvanlarda bile küçümsenmeye layık gözüğü, hiç kuşkusuz kadının kendisinde uyandırdığı kaygılı düşmanlıktan ötürüdür; bu arada, biyolojide, bu duygusunu doğrulayacak kanıtlar arar. Dişi sözcüğü zihninde bir sürü gürtlü tüme imge canlandırır: kocaman bir yumurtalık kıvrak spermayı hap diye kapıp içtiği emektedir; besiyi çekilmiş dev gibi dişi dişi beyaz karınca, buyruğundaki erkek karıncalara dilediğini yapırmaktadır; aşka doyan mantis böceğiyle dişi örümcek seviştikleri erkeği kaskaçları arasına alıp yutmaktadırlar; azgınlık dönemine girmiş dişi köpek ardında garip kokular bırakarak sokaklarda sürmektedir; dişi maymun hiç sıkılmadan orasını burasını göstermekte, ikiyüzlü bir işveyle kıyıya köşeye gizlenmektedir; ve en büyük yarıcı hayvanlar, dişi kaplan, dişi aslan, dişi panter krallara yararlı bir çalmla üstlerine çıkan erkeklerin altında kuzu yatmaktadırlar. Erkek, bu kırıptısız, sabırsız, kurnaz, sersem, duygusuz, şehvet düşkün, ağzozlu, aşığlanmış kadın imgesinde bütün dişilerdeki nitelikleri yansıtmaktadır. Nitekim, bir dişidir o. Ancak, beylik kalıplarla düşünmekten vazgeçmek istersek, hemen iki soru gelir aklımıza: hay-

vanlar dünyasında dişinin yeri nedir? ve kadında ortaya çıkan özel dişi türü nedir?

*
**

Doğada, hiçbir zaman, hiçbir şey çok açık seçik değildir: iki cins, erkekle dişi her zaman aynı kesinlikle birbirinden ayrılmaz; kimi zaman aralarında —tüylerin rengi, lekelerin yeri ve dağılışı gibi— birtakım olumsal biçim ayrılıkları görülür; kimi zaman da, tam tersine, balıklarda olduğu gibi, gerek dış görünüşleri, gerek görevleri arasında pek az bir ayrım bulunabilir. Bununla birlikte, genel olarak, ve hayvanlar dünyasının üst basamaklarına doğru yükseldikçe, iki cins aynı türün iki değişik yaşama biçimini canlandırır. Karşıtlıkları, öteden beri öne sürüldüğü gibi, etkinlikle edilginliğin karşılığı değildir: yumurta çekirdeğinin etkin olması bir yana, döllenmiş yumurtanın gelişmesi de mekanik bir evrim değil, canlı bir süreçtir. Bunu değişimle kalcılığın evrimi diye nitelermek işin kolayına kaçmak olur: sperma, yumurta içerisinde canlılığı sürdürdüğü için yaratılabilmektedir; yumurta da ancak kendi kendini yenileyerek, aşarak yaşamaya devam edebilir, yoksa bozulur ve yozlaşır. Ancak şurası da bir gerçektir ki, her ikisi de etkin olan bu yaşamını sürdürme ve yaratma işlerinde, oluş bireşimi aynı biçimde gerçekleştirmez. Sürdürme, onların dağılıp saçılmasını yadsınmak demektir, onların sağa sola fıskırması sırasında sürekliliği sağlamaktır; yaratmaksız, zamansal birlik içerisinde başka bir şey indirgenemeyen, ayrı bir şimdiki zaman ortaya çıkarmaktır; ayrıca, dişide, ayrılmaya rağmen, yaşamın sürekliliği gerçekleştirilmek istenmektedir; erkeğin girişimiye, yeni ve bireysel güçlerin doğmasına yol açmaktadır; demek ki onun özerklik içinde kendini olumlamasına izin vardır; özel enerjisini, kendi kişisel yaşamına katar; kadının bireyselliğiye, insan türünün çıkarıyla çatışma halindedir; yabancı güçlerin eline düşmüş, yabancılaştırılmış gibidir. Ve işte bu yüz den, organizmaların bireyselliği belirginleştiğçe, cinsler arasındaki karşıtlık azalmayıp artmaktadır. Erkek, ege-

men olduğu güçleri harcamak üzere çeşitli yollar bulur; dişiyse gün geçtikçe boyunduruk altına girdiğini görür; kendi özel çıkarlarıyla doğurucu güçleri arasındaki çatışma dayanılmaz hale gelir. İneklerin, kısırların yavru laması, farelerin, tavşanlarınkinden çok daha sancılı ve tehlikelidir. Dişilerin en bireyseli olan kadın, aynı zamanda, hepsinden daha kırılğan gözükmekte, yazgısını hapsinden daha acılı yaşamakta, erkeğinden alabildiğine ayrılmaktadır.

Memeli hayvanların çoğunda olduğu gibi, insan topluluğunda da iki cinsin doğum oranı birbirine yakındır (100 kıza karşılık 104 oğlan doğmaktadır). Dölenen yumurtanın gelişmesi ikisinde de birdir; bununla birlikte, dişi dölüte (foetus'te) vücudun iç ve dışına biçim verecek hücreler topluluğu (épipithélium) erkektekinden daha uzun süre yansız (neutre) kalır; bunun sonucu olarak, dişi dölüte daha uzun süre hormonların etkisi altındadır ve gelişmesi az çok kösteklenmiştir; erseliklerin (yarı dişi, yarı erkeklerin) çoğu, ancak sonradan erkekleşmiş dişilerdir: hani bir bakıma, erkek organizmasının daha ilk andan erkekliliğini ortaya koyduğu, dişi dölüte adayınsa dişiliğini kabul edip etmemekte kararsızlık geçirdiği söylenebilir; ancak, dölütsel yaşamın bu ilk kararsızlıkları konusunda bilgimiz az olduğundan, onlara kesin bir anlam veremeyiz. Kurulduktan sonra, iki cinsin üreme organları bakışta; her iki cinsin hormonları da sterol dedğimiz kimyasal aileye girmekte, ikisinin kökü de kolestrine dayanmaktadır; soma'nın (vücudun cinsel hücrelerinin dışında kalan hücrelerinin tümünün) daha sonraki başkalaşmalarına yön veren bu hormonlardır. Ne onların kimyasal formülleri, ne de anatomik benzersizlikler dişi insanın dişiliğini belirlemektedir. Onu erkekten ayıran, işlevsel evrimidir. Bir kıyaslama yapmak gerekirse, erkeğin gelişmesi basittir: Doğumundan erginlik çağına dek hemen hemen düzenli bir biçimde gelişir; on beş, on altı yaşına doğru sperma üretimi başlar, yaşluğa dek kesintisiz sürer; spermaların ortaya çıkışıyla birlikte, soma'nın erkekleşmesine yol açan hormanların üretimi de başlar. Bundan sonra, erkeğin, bireysel yaşamına en olağan biçimde giren bir cinsel yaşamı vardır: arzuda, çiftleşmede, kendi aşkınlığının özel

mesine yol açmaz elbet: bundan kurtulmak olanaksızdır, çünkü o bireysel yaşamı boyunduruk altına aldığı gibi, aynı zamanda beslemektir de; bu ikilik, yumurtalıkların işleyişinde ortaya çıkmaktadır; erken canlılığı nasıl tohum torbalarına bağlıysa, kadının canlılığının kökü de yumurtalığındadır: her iki durumda da, ıgdiş edilen birey yalnızca kısırlaşmakla kalmaz, canlılığını yitirip yozlaşır; ister "biçimlenmemiş," ister kötü biçimlenmiş olsun organizmanın bütünü yoksullaşp dengesini yitirir; insanın bedeni, ancak üreme dizgesinin gelişmesiyle büyüyüp gelişebilir; oysa, üremeye ilgili görüngülerin çoğu bireyin özne yaşamını ilgilendirmez, hatta onu tehlikeye atar. Erginlik sırasında gelişen göğüs bezleri kadının bireysel düzenliliğinde hiç mi hiç rol oynamaz; yaşamının herhangi bir anında onları kesip alabilirsiniz. Yumurtalık içindeki salgıların çoğunun ereği yumurtacığın kendisi, olgunlaşması, döl yatağının onun gereksinimlerine göre ayarlanmasıdır: organizmanın bütünü için bunlar düzenleyici değil, denge bozucu etkiler yaparlar; kadın, kendi kişisel gereksinimlerinden çok, yumurtacığın gereksinimlerine uyar. Erginlikte yaş dönmüne dek, kendi içinde sürüp giden ve kişisel açıdan kendisini ilgilendirmeyen bir öyküye yataklık eder. Anglo-Saxon'lar kadının aylık rahatsızlıklarına "the curse", "baş belası" derler; gerçekten de, aybaşı rahatsızlıklarında hiçbir bireysel ereklilik yoktur. Aristo zamanında, her aybaşı, döllenme halinde çocuğun kanını ve etimi oluşturacak kanın aktığına inanılmış; bu eski kuramın tek doğru yanı, kadının, her ay yeniden gebelik çalışmasına başladığıdır. Öbür memelilerde yumurta üretimi tek bir mevsim sürer; ve bu sırada kan falan gelmez: her ayın böyle sancılı ve kanlı bitişi yalnızca üst düzeydeki maymun türlerinde ve kadındadır.¹ Yumurtacığın çevresini kuşatan Graaf kesecikleri, aşağı yukarı on dört gün genişleyip olgunlaşmakta, bu arada yumurtalık da *follicule* adı verilen bir hormon salgılamaktadır: On dördüncü

¹"Son yıllarda, bu görüngülerin çözümlenmesi denetlenmiştir, üst düzeydeki maymunlar, özellikle Rhesus türüyle kadımlar karşılaştırılmıştır. Bu sonuncular üzerinde deney yapmak çok daha kolaydır", diyor Louis Gallien (*La Sexualite*).

anı'yla insan soyuna dönük aşkınlığı çakışır: bu anda erkek kendi bedeni'dir. Kadının öyküsüye çok daha karmaşıktır. Daha döllenmiş yumurta halindeyken üreme organı yardımcı hücreleri (ocyste) bir araya toplanmış durumdadır; yumurtalıkta, ayrı ayrı keseciklerde, aşağı yukarı elli bin yumurta hücreleri vardır, bunların yaklaşık olarak dört yüzü olgunlaşacaktır; insan soyu, daha doğduğu an kadını ele geçirmiştir ve onda kendini var etmeye çalışır: böylece kadın, daha dünyaya gelirken bir çeşit erginlik evresinden geçmektedir; üreme organı yardımcı hücreleri ansızın büyüyüp gelişmektedir; sonra, yumurtalık, aşağı yukarı beşte bir oranında küçülür: çocuğa şöyle rahat bir soluk alacak kısa bir süre bırakılır gibidir; bedeni gelişirken, üreme dizgesi (système génital) hemen hemen aynı kalmaktadır: yumurta keseciklerinin kimisi büyüyüp şişmekte, ancak olgunlaşmamaktadır; kız çocuğunun gelişimi erkek çocuğununkinin aynıdır: hatta aynı yaşlarda, çoğu kez erkekten daha iri ve ağırdır. Ancak erginlik çağında, tür yeniden haklarına el koyar: yumurtalıktaki salgıların etkisiyle, gelişmekte olan yumurta keseciklerinin sayısı artar, yumurtalık kan akımına uğrar ve irileşir, yumurtacıklardan biri olgunlaşır ve aylık rahatsızlıklar başlar; üreme dizgesi kesin biçim ve hacmini kazanır, sonra kadınlılaşır, iç salgısal denge kurulur. Bu olayın bir *nöbetle*, bir bunalımla gerçekleşmesi ilgi çekicidir; kadının bedeni, insan türünün vücuduna kök salmasına kuzu kuzu razı olmamaktadır; ve bu çatışma onu zayıflatmakta, varlığını tehlikeye atmaktadır: erginlikten önceki kız-oglan ölümü hemen hemen aynıdır; on dörtle on sekiz arasında 128 kıza karşılık 100 oğlan, on sekizle yirmi iki arasındaysa 105 kıza karşılık 100 oğlan ölmektedir. Kloroz, verem, omurga kemiği çarpılması, kemik veremi gibi hastalıklar çoğunlukla bu dönemde ortaya çıkmaktadır. Bazılarında erginlik alabilirdiğine erken başlar: dört, beş yaşında. Bazılarında, tam tersine, bir türlü başlayamaz: o zaman birey çocuksu kalır, aybaşı yokluğu ya da aksaklığı çeker. Kimi kadınlarda erkeklik belirtileri gözükür: böbrektüsti bezlerinin aşırı çalışması onlara erkeksi özellikleri kazandırır. Bu bozukluklar bireyin insan soyunun zorbalığını yen-

gün yumurta düşmektedir: yumurtacığın çevresindeki kesecik yırılmakta (ki bu, zaman zaman, ufak bir kanamaya yol açmaktadır), yumurta kanala inmekte, yarık sarı cismi meydana getirecek biçimde evrim geçirmektedir. Bundan sonra, *progestine* adı verilen ve döl yatağı üzerinde etkili olan hormonun salgılanmasıyla yumurta yatağının ve gebeliğin hazırlandığı ikinci aşama, *lutéine* aşaması başlar. Döl yatağı değişir: döl yatağını çevreleyen kılcak damarları dizgesini kan basar, çeperleri dantela gibi kıvrım kıvrım olur; böylece, döl yatağında döllenecek yumurta için bir beşik hazırlanır. Bu hücrel değişimler kesin olduğundan, yumurta döllenese bile kurulan yapı bozulmaz: öbür memelilerde belki de bunun kalıntıları lenfa yoluyla dışarı atılmaktadır. Kadıdaysa, döl yatağının iç yüzündeki kıvrımlar açıldığı zaman sümüksü madde yaprak yaprak dökülmekte, kılcak damarlar gevşemekte ve kanlı bir sızıntı başlamaktadır. Ondan sonra, sarı madde bozulurken, sümüksü madde yeniden oluşmakta, yeni bir kesecik bırakılması aşamasına geçilmektedir. Ayrıntuları henüz pek iyi bilinmeyen bu karmaşık süreç, hormon salgularıyla birlikte, tiroid ve ipofiz bezlerini, merkezi sinir dizgesini, sindirim dizgesini, dolayısıyla bütün barsakları allak bullak etmektedir. Kadınların çoğu —% 85'i— bu dönemde sarsıntı geçirmektedir. Atardamar gerilimi akıntudan önce yükselip bitimirden sonra düşer; nabız, ve çoğu zaman ateş yükseilir: epey sık görülen bir durumdur bu; kann ağrır, genellikle ilkin peklık, sonra sürgün eğilimi görülür; çoğu kez, karaciğer de genişler, kandaki üre ve albümin oranı artar; kadınların çoğunda gırtlak yanması (boğaz ağrısı), kimi zaman da görme ve işitme bozuklukları ortaya çıkmaktadır; terleme artmakta ve ilk günler vücuttan, çok güçlü olabilen ve rahatsızlık boyunca sürebilen, *sui generis* (kendine özgü) bir koku yayılmaktadır. Temel metabolizma artmaktadır. Alyuvarlar azalmakta; buna karşılık, kan, hücrelerde biriktirilen birtakım maddeleri, özellikle kalsiyum tuzlarını dolaştırmaya başlamaktadır; bu tuzların varlığı yumurtalığı, irileşen tiroid bezini, ipofiz bezini etkilemekte, bu da döl yatağındaki sümüksü maddeyi değiştirir, etkinliği çoğaltmaktadır; bu hor-

mon dengesizliği müthiş bir sinirlilik yaratmakta: merkezi sinir dizgesi etkilenmekte, baş ağrısı belirmekte, sindirim dizgesi aşırı tepki göstermektedir; merkezi sinir dizgesinin kendiliğinden denetimi azalmakta, buysa tepkileri başboş bırakmakta, sinirsel çirpimlerini artırmakta, büyük bir tutarsızlık biçiminde dışı vurmaktadır: kadın bu dönemde daha sinirli, daha duyarlı, daha alimgandır ve ciddi ruhsal sarsıntılar geçirebilir. Bedenini işte bu dönemde geçirgen olmayan, yabancılaşmış bir madde yığını olarak görür; bedeni, her ayın başında, karnında bir beşik kurup sonra bozan, kendine yabancı ve inatçı bir yaşamın tutsağıdır; her ay bir çocuk doğmaya hazırlanmakta, ve kırmızı dantelaların çözüntüsü içinde düşüp gümektedir; kadın da tıpkı erkek gibi bir *vücut*'tur.² ama vücudu, kendisinden başka bir şeydir.

Kadın, döllenene yumurta döl yatağına inip gelişmeye başladığı zaman daha büyük bir yabancılaşma geçirir; gebelik, olağan sağlık ve beslenme koşullarında gerçekleştiği zaman anaya zarar vermiyen olağan bir görüngüdür elbet: hatta, anayla çocuk taslağı arasında, anaya yarar getiren birtakım karşılıklı eylemler belirir; bununla birlikte, toplumsal yararı belli iyimser bir kuramın tersine, gebeliğin kadına kişisel hiçbir çıkar³ sağlamayan, ondan ağır özveriler isteyen güç bir çalışma olduğu ortadadır. İlk aylarda, öbür evcil hayvanların hiçbirinde görülmeyen bir iştah kesikliği ve kusma belirir, bunlar, organizmanın kendisini ele geçiren türe başkaldırmasıdır; fosfor kalsiyum ve demir yönünden zayıflar, ve bu sonuncunun sonradan kapatılması epey güçtür; vücuttaki çeşitli alış-verişlerin artışı iç salgı bezlerinin çalışmasını da kamçular; bitkisel sinir dizgesi atabildiğine duyarlıkladır; kanın özgül ağırlığı azalır, kansızlık başgösterir, "oruç tutanların, yetersiz beslenenle-

² "Demek ki, varlığınla bedenim bir, daha doğrusu, bilebildiğim kadıyla böyle; buna karşılık, vücudum da doğal bir özne, tümel varlığımın geçici bir taslağı gibi bir şey." (Merleau-Ponty, *Phénoménologie de la Perception*).

³ Burada tam anlamıyla fizyolojik görüş açısını benimsemekteyim. Ruhsal açıdan, gebeliğin kadın için çok yararlı olabileceği gibi, yıkım olabileceği de açıktır.

rin, sürekli kanama geçirenleri, hastalıktan yeni kalkanlarına benzer.⁴ Sağlıklı, iyi beslenen bir kadın, olsa olsa, doğumdan sonra bu harcamaları fazla acı çekmeden kapatmayı umabilir; ancak, gebelik sırasında, çoğunlukla büyük kazalar ya da hiç değilse ciddi düzensizlikler ortaya çıkar; kadın güçlü kuvvetli değilse, sağlığına özen göstermezse, doğumlar kendisini vaktinden önce bozup yaşlandırır: bunun özellikle kırık bölgelerde ne denli yaygın olduğunu herkes bilir. Doğumun kendisi de sancılıdır, tehlikelidir. İşte bu bunalım sırasında, vücudun aynı anda hem insan soyunu hem de bireyi hoşnut etmediği açıkça belli olur; bakarsınız çocuk ölür, doğarken anasını öldürür ya da onılmaz hastalıklara yakalanmasına yol açar. Beri yandan emzirme de tüketici bir kölelik; bir sürtü etken —bunların başında herhalde projestim adı verilen hormon geliyor—, göğüs bezlerinin süt salgılamasına neden olmaktadır; süttün gelişi acıdır, kimi zaman ateş yapar, ve lütfen, çocuğunu kendini harcayarak emzirir. Doğum sırasında zaman zaman acıklı bir görünüşe bürünen birey-tür çatışması kadının bedenini alabildiğine kırılğan yapar. Hemen herkes kadınların "hastalığı karınlarında taşıdıkları"nı söyler; gerçekten de kendilerine düşman bir öge vardır içlerinde; insan soyu onları içten içe kemirmektedir. Hastalıklarının çoğunun kökü bir dış mikropta değil, bir iç bozuklukta; nitelik, yumurtalığın aşırı uyarılması sonucu döl yatağındaki sümüksü maddenin tepkisiyle yalancı gebeliler ortaya çıkar; aybaşı rahatsızlığından sonra sarı madde emilip dağıtılacak yerde olduğu gibi kalırsa, rahim yollarının şişmesine, döl yatağı iltihaplanmalarına falan yol açar.

Kadın, insan türünün boyunduruğundan yine böyle bir bunalıma kurtulur; kırk beşle elli beş yaşlar arasında, erginlik çağındaki tersi yönde, yaşdönümü görüngüleri ortaya çıkar. Yumurtalığın etkinliği azalır, hatta tümden kesilir: bu kesilme, bireyin

⁴ Bu benzetme, Roger ve Binet'in yönetiminde çıkan *Traité de Physiologie*'nin (Fizyoloji Dergisi) XI. cildinde H. Vignes tarafından yapılmıştır.

canlılığının azalmasına yol açar. Vücudun ölen hücrelerinin yerine yenisini koymakla görevli tiroid, ipofiz gibi salgı bezlerinin yumurtalığın yetersizliğini dengelemeye çalışmaları varsayılmaktadır; bu yüzden, yaşdönümü çoktüstünün yanında birtakım sıçramalar da görülmektedir: ateş zaman zaman fırlamakta, atardamarlar gerilimi (tension) yükselmekte, sinirlilik başgöstermektedir; kimi zaman cinsel etkinlik bile yeniden artar. Bazı kadınlar yağ bağlar; bazıları da erkekleşir. Pek çoğunda iç salgı bezlerinin çalışması bir dengeye ulaşır. O zaman kadın, dişliğin yüklerinden kurtulur; onu hadımçasıyla karıştırmamak gerekir, çünkü canlılığı yerli yerindedir; buna karşılık, kendisini aşan güçlerin tutsağı olmaktan kurtulmuştur: kendi benliğiyle çakışır. Zaman zaman yaşlı kadınların "bir üçüncü cins" oluşturdıkları söylenmiştir; gerçekten de onlar ne erkek, ne de kadındırlar; ve bu bedensel özerklik çoğunlukla daha önce hiç tatmadıkları bir sağlık, denge ve canlılık biçiminde dışa vurur.

Salt cinsel ayrılıkların dışında, kadında, bir de bunların dolaylı ya da dolaysız sonuçları olan birtakım gariplikler vardır; onun soma'sını belirleyen şey, hormonların çalışmasıdır. Ortalama olarak erkekten daha kısa, daha hafiftir, iskeleti daha ince, kalçası daha geniş, gebelik ve doğurmaya uygundur; bağlayıcı dokusu yağ toplar, yuvarlaklıkları erkeğinkinden fazladır; dış görünüşü, derisi, tüy dizgesi erkeğinkinden apayırdır. Kadının kasları daha güçsüzdür: bu gücü, erkeğinkinin aşığı yukarı üçte ikisi kadardır; solunum yetisi de daha zayıftır: ciğerleri, soluk borusu, gırtlığı daha küçüktür; gırtlak değişikliği ses değişikliğine yol açar. Kanun özgül ağırlığı kadınlarda daha düşüktür: kana kızılık sağlayan madde daha azdır; dolayısıyla kadımlar daha zayıf, kansızlığa daha yatkındırlar. Nabızları daha yavaş atar, damar dizgeleri daha değişikdir: kolayca kızarırlar. Organizmalarının en belirgin özelliği değişkenlikler zaten; erkekte, daha başka özelliklerin yanında, kalsiyum üretim ve saklanması değişmez; kadınsa kireç tuzlarını daha az saklar, aybaşı rahatsızlığı ve gebelik sırasında daha çok tüketir; görünüşe göre, yumurtalıkların çalışması kalsiyum tüketimine yol

açmaktadır; bu değişkenlik gerek yumurtalıklarda, gerek erkeğinden daha büyük olan tiroid bezinde birtakım düzensizliklere neden olur: Salgı bezlerinin düzensiz çalışmasıysa bitkisel sinir dizgesini etkiler; sinirsel ve kassal denetim yeterince sağlanamaz. Bu dengesizlik ve denetim eksikliği doğrudan doğruya damarsal değişimlere bağlı bulunan yürek atışı, yüz kızarması gibi duygulanımları artırır; dolayısıyla, heyecanlarını en aşırı biçimde, ağlayarak, kahkahalarla gülererek, sinir nöbetleriyle dışarı vururlar.

Görüldüğü gibi, bu özelliklerin çoğu kadının insan türüne bağlı bulunmasından ileri gelmektedir. Biyolojik açıdan yapılan incelemenin en belirgin sonucu budur: kadın, bütün memeliler içinde en çok yabancılaşmış olup bu yabancılaşmayı en çok reddedendir; memeli hayvanların hiçbirinde üremeye tutsak oluş böylesine belirgin, kabul edilmese böylesine güç değildir: erginlik ve yaş-dönümü sırasındaki bunalımlar, aylık "baş belası", uzun ve çoğullukla zor gebelik, sancılı ve kimi zaman tehlikeli doğum, hastalıklar, kazalar insan dışısının başlıca özellikleridir: kendini bir birey gibi olumlayarak buna karşı çıktığı için, yazgısının daha da ağırlaştığı söylenebilir. Erkekle kıyaslandığı zaman, beriki alabildiğine ayrıcalıklı gözükür: türümsel yaşamı erkeğin kişisel varlığını pek zorlamamaktadır; kesintisiz, bunalımsız ve genellikle kazasız belası sürüp gitmektedir onun türsel yaşamı. Kadınlar, ortalama olarak erkekten fazla yaşamaktadırlar; ama ömürlerinin çoğu hastalıkla geçmekte, birçok dönemde kendi varlıklarına sahip çıkamamaktadırlar.

Bu biyolojik veriler son derece önemlidir; kadının öyküsünde başrolü bunlar oynamaktadırlar, içinde bulunduğu durumun temel öğlerinden biri bu verilerdir: bundan sonraki bütün betimlemelerimizde bu verilerden yararlanacağız. Vücut, dünyayı etkileme aracıımız olduğundan, bu sonucun, şöyle ya da böyle kavranışına göre ayrı görünümlere bürünmektedir. Biyolojik veriler üzerinde böylesine uzun duruşumuz bundan ötürüdür; onlar, kadının anlaşılmasına izin veren anahtarlardan biridirler. Ancak biz, bunların kadının alın yazısını çizdikleri fikrine katılmıyoruz. Bu veriler, cinsler arasında kesin bir ayırım yaratmaya yetmez; kadının neden Öteki varlık, ikinci cins olduğunu da açıklayamaz; onlar, kadını sonsuza dek erkeğin boyunduruğunda kalmaya zorlayamaz.